

БЯКОБЛИЦІ журнал 4(130) 2023

БУКОВИНСЬКИЙ ЖУРНАЛ 4(130) 2023

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ,
ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ
І НАУКОВО-ОСВІТНІЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЧАСОПИС

РІК ЗАСНУВАННЯ – 1991

Головний редактор Мирослав ЛАЗАРУК

РЕДКОЛЕГІЯ:

Василь БАЛУХ
Микола БОДНАРУК
Борис БУНЧУК
Анатоль ВІЄРЕ
Василь ГЕРАСИМ'ЮК
Анатолій ГОЖЕНКО
Лариса ДЕМ'ЯНИШИНА
Данило ІЛЬНИЦЬКИЙ
Світлана КИРИЛЮК
Юрій КОРНЄВ
Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ
Василь КУЙБІДА
Юрій МАКАР
Тамара МАРУСИК
Нестор МИЗАК
Михайло ПАВЛЮК
Роман ПЕТРИШИН
Петро РИХЛО
Олександр ФЕДОРУК
Георгій ФІЛІПЧУК

ISBN 966-7109-34-8
© «Буковинський журнал»

ІНДЕКС
30096

У номері

Поезії	
<i>РОГОЗЯНИЙ ДІД</i> Я ВИПУЩУ СЕРЦЕ СВОЄ НА СВОБОДУ	5
<i>Володимир КАБАЧЕНКО</i> НІЧНІ СОНЕТИ	16
Дебюти	
<i>Денис КАРАЧЕНЦЕВ</i> МЕЛОДІЇ ХАРКОВА...	28
Поетичні рядки	
<i>Ігор СХОДНИЦЬКИЙ</i> AD MAJOREM DEI GLORIAM	30
Мала проза	
<i>Ярослав ЛИЖНИК</i> СЕЗОН ПАДІННЯ ЯБЛУНІ	33
<i>Віктор ПАЛИНСЬКИЙ</i> НІМА	48
<i>Ігор ФАРИНА</i> КОТИЛАСЯ ТОРБА З ВИСОКОГО ГОРБА	51
<i>Анастасія БАБИЧ</i> ЛЮДЯНІСТЬ КРИЗЬ ВІКИ	55
Оповідання з людських уст	
<i>Юрій СИНЕВІР</i> КУГА	60
Драматургія	
<i>Тарас ДЕВДЮК</i> СКЛОБОРЕЦЬ – ГРОТ ЖИВОПИСУ	62
РОСІЙСЬКА ЩОГЛА	64
Політологія: маємо знати всі	
<i>Михайло ПАВЛЮК</i> ЗМІЦНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ	66
Мистецтво	
<i>Лідія КОВАЛЕЦЬ</i> ЙОСИП ЗАХАНДРЕВИЧ У СВОЄМУ БУТТІ САМИМ СОБОЮ	74
<i>Олександр ФЕДУРУК</i> ОДІССЕЯ ПОРТРЕТНОГО ЖАНРУ	85
Інтерв'ю на замовлення	
<i>Олена ЛОГІНОВА</i> БО РОДОМ З ТОГО КРАЮ, ДЕ СОЛОВ'І СПІВАЮТЬ!	92
Просили розповісти	
<i>Юрій КОРНЄВ</i> «ЗАХИСТИМО СВІЙ ДІМ – ПЛАНЕТУ ЗЕМЛЯ»	96
Герої не помирають	
<i>Марина КИСИЛИЦЯ</i> З ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ, МУЖНІЙ ЯВОРЕ, СВІТЛИЙ ЯНГОЛЕ	117
Незвичайні історії	
<i>Софія БЕРЕЗІНА</i> ЧЕРЕП ГАЙДНА	131
Наші ювілеї	
<i>Богдан ДЯЧИШИН</i> «ПРОСВІТА» – МОВНА СВІДОМІСТЬ УКРАЇНЦІВ	135

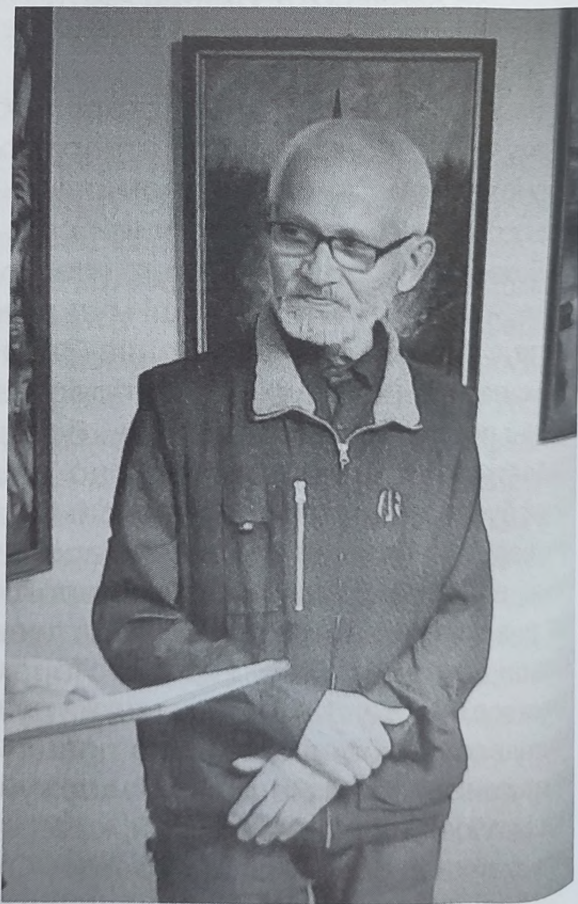
Лідія КОВАЛЕЦЬ

ЙОСИП ЗАХАНДРЕВИЧ У СВОЄМУ БУТТІ САМИМ СОБОЮ

ІНТЕРВ'Ю З ХУДОЖНИКОМ

22 травня, у день пам'яті Володимира Івасюка, у виставковій залі його меморіального музею в Чернівцях відкрито виставку творчих робіт художника Йосипа ЗАХАНДРЕВИЧА. Ця фактично перша широка персональна публічна імпреза чернівецького мистця зібрала чималу аудиторію: майстрів пензля, журналістів, мистецтвознавців, учителів, представників громадських організацій, зокрема й волонтерських сил, причетним до діяльності яких є цей цікавий і талановитий майстер. Тепла щира розмова, надто промовляння самого Й. Захандревича нікого не залишили байдужим, а його 65 робіт промовисто засвідчили оригінальність творчого мислення автора й різноманітність палітри його малярських самооприявнень – через зразки портретного та жанрового живопису, пейзажі, а точніше, через численні смисли, що закладені у виставленому матеріалі.

Згодом зустрілася з Йосипом Захандревичем у стінах нашої альма-матер – Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича задля інтерв'ю з ним. Геть не публічний, надзвичайно скромний і тому, мабуть,

Художник Йосип Захандревич на відкритті своєї персональної виставки

«нерозкручений», разом з тим сповнений дивовижної енергетики, цей мій ще зі студентських років добрий приятель постав, як і передбачалося, цікавим співрозмовником, ті, для кого мистецтво є основним способом життя, мають що сказати й словесно. Тоді, як обов'язок суспільства сприяти своєму ширшому знайомству з подібними особистостями...

– Йосипе! Мені здавалося, що я Тебе добре знаю, але, готуючись до цього інтерв'ю, зрозуміла, що нічого про Тебе не знаю. Розкажи про свої перші враження від життя, про людей, які впливали на Тебе. Перші враження датуються яким віком, яким змістом вони наповнені?

– Я родом із Вінниччини, села Юхимівка Шаргородського району. У сім'ї було семеро дітей, мама колгоспниця, батько – столяр, працювали до темної ночі. Моїм обов'язком було, щоб умивальник завжди був повен води, щоб була чиста вода для бджіл біля пасіки в розрізаному колесі від автомобіля. Я відповідав і за те, щоби в батька були чоботи помиті. А вода холодна!.. Й інше господарство... Ще ж треба було перевірити в молодших братів-сестер уроки...

У неділю в нас збиралися сусіди, друзі, розмовляли, обов'язково співали народні пісні, відтак слухали радіо «Ватикан». Крутячи радіолу, знайшов радіо «Свобода», а там – прекрасні передачі! Заходився порівнювати те, що в школі казали, з тим, що чув, – і геть не міг це поєднати. Інакше кажучи, шукав якоїсь правди, якоїсь логіки. Так минав час. Загалом нічим не відрізнявся від інших дітей, хіба що потягом до малювання. Малюю – відколи себе пам'ятаю. Пригадую, як бабуся несе воду з криниці, а я їй допомагаю нести коромисло, відтак купує кольорові олівці, старша сестра їх підстругує...

– То Ти самоук у малярстві?

– Не зовсім. Після філфаку навчався в Івано-Франківську заочно на художньо-графічному факультеті. Тоді ж працював учителем малювання у 9-й школі Чернівців. Але художньої школи не мав.

– А філологія?..

– Дорога до неї в мене почалася відтоді, коли прочитав вірш Олександра Матійка «Не ображай про матір»: «Схилилась до причілка мати, / А в хаті гості, в хаті – сміх, / А чом же матір не позвати / До столу? Чом же не позвати / До гурту матінку, до всіх? // Налий ласкаву келишину, / Поклич її, бо є ж межа. / Та не до неї, бачте, сину, / Ой не до неї, бачте, сину, / Він товариство розважа. // Схилилась мати до причілка / В полоні смутку і біди, / Мені згадалась тиха бджілка, / В осіннім полі тиха бджілка, / Яку прибили холоди»...

Подібні речі неймовірно вразливі. Ставив на місце цього поета, який так скрупульозно, навіть із місіонерським поглядом подивився на цю обставину недостойного сина. Відтоді до поезії почав ставитися набагато ревнивіше.

– А сам не пробував писати?

– Пробував. Але то було сире, наївне, без внутрішнього глибокого відчуття. Здебільшого, на творчість впливає перше закохання, неймовірно сильне. Воно зі мною й досі: я бережу листи, їх 200, раз у десять літ перечитую. То все дуже знаково...

– Це була ера листів у нашому житті. Вона, схоже, в минулому...

– Тоді здобув розуміння, що мушу бути внутрішньо сильним, що не можу за будь-яку ціну шукати спосіб отримати щастя, яке хотів би собі здобути. Треба було не переступити через це, зрозуміти, піднятися над цими обставинами, хоча це не дуже легко дається. Такою підпорою може бути тільки друга кохана людина, яка замінить весь світ. Хоча в ідеалі це має бути єдина людина... Тоді почав цікавитися поезією. Між іншим, щодо вибору шляху вагався, чи філологія українська, чи іноземні мови, зокрема мова німецька.

– А як же малярство?

– Вступивши до художнього інституту в Ризі, точніше, тільки проїхався туди і назад, побачив світ (як малюють інші!..) і припишк, зрозумів, потрібно вчитися. Подався до Києва, хотів поступити в медичний, але пішов у сільськогосподарський на агрономічний, хотів зробити приємне другові, який намірився туди вступати. Друг те саме приємне й несподіване хотів зробити й мені, подавшись до медичного. Два місяці провчившись у сільськогосподарському інституті в Білій Церкві: сушили насіння соняшникове, яблука рвали, я щось малював. Покинувши інститут, вирішив іти до армії. Служив у Львові. Пригадую кумедну пригоду. Командир роти дав завдання намалювати великий герб: десь пів метра на пів метра, треба було писати «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!»... Де українською і російською, написав, а як це написати узбецькою, іншими мовами? Узяв і написав німецькою мовою один вірш, думаючи, що цього й так ніхто не читає. Згодом пішла чутка, що мене викликають до начальника. Зрозумів, у чому справа, і швиденько в ленкімнату, де взявся зафарбовувати німецькі літери, замість них зробив якісь карлючки... Виголосили мені сувору догану із «занесенієм в учётную карточку»...

Після армії вирішив скласти документи на філфак. Але цікавитись малярством не переставав, роками передплачував журнали «Юний художник», «Образотворче мистецтво», в мене досі зберігаються зшитки. Якось оформляв нашу факультетську стіннівку «Філолог». До мене підійшов один студент і трішечки зверхньо мовив: «Ну, живопись... живопись – это не поэзия». І мене це заболіло. Ввечері приходжу до гуртожитку, у свою 108-у кімнату, мені подають журнал «Юний художник», і я читаю вислів Леонардо да Вінчі: «Живопись – це німа поезія, а поезія – це живопись, який говорить». Це була містична відповідь...

То були гойдливі часи. У перебудовні почалися катаклізми: землетруси у Вірменії, Нагірний Карабах, події в Польщі та Румунії. Стряслася

система, корінь якої зачепив саме життя того ж Володимира Івасюка і багатьох людей-дисидентів. І вона, система, досі відгукується. І не просто відгукується. Та це інша тема для розмови – що ми своїм дітям залишимо?..

Почав цікавитися філософією, яка навчила мислити...

А щодо літератури й малярства... Коли переглядаю репродукції старих майстрів чи навіть сучасних, роблю висновки, не можу стверджувати, чи воно, малярство, багатше від літератури, чи література багатша. Кожне самотнє саме по собі... Зрозумів, прогалини великі, тож почав читати і літературну критику, і детективи, і поезію, і богословіє. У мене були поставали списки, що маю прочитати. Побачив, що це – величезна криниця знань і відчуттів. І весь час там щось здобуваєш... Тому досі постійно цікавить щось нове...

– У Середньовіччі молоді підмайстри п'ять років мішали фарби на палітрі художників. Скільки Ти мішав ті фарби, навіть важко сказати...

– Так, але не міг без того. Якось Анатолій Миколайович Добрянський подарував мені кілька тюбиків фарби. Я йому подякував. Незабаром сам відкрив для себе художній салон по вул. Кобилянської, де з фарб тільки й були, що ці. Відтак у моєму житті були сотні фарб... Я поступово вивчав справу: у ній є різні канони, стилі, жанри, види – все настільки розмаїте й чудове. Дивишся, як художник працює, – а ти твори по-своєму!.. Бо не можна ні сіло ні впало одразу стати художником, бо треба відчутти, спостерегти, переосмислити, перевідчутти – і втішатися цим. Така емоція дана зверху...

– Йосипе, Ти ввійшов у цей світ не просто як художник, але і як мистець у ширшому сенсі, бо Ти і вірші писав. То кого в Тобі виявилось більше – поета чи художника? Пригадуєш, як Шевченка викуповували з кріпацтва, думаючи, що він художник, а він відкладав убік пензель і творив поезію.

– Щойно закінчив читати «Свет Куинджи» Віктора Шутова, він – з Маріуполя. Там згадується, що росіяни мислять Шевченка як російського художника... А в ньому стільки російського, як в мене китайського. Куинджи сам – грек за походженням, повнокровний грек, і, до речі, він винаймав ту ж квартиру, де Шевченко жив у Петербурзі того ж 1861 року. Такі збіги вельми цікаві.

А стосовно поезії... Після книжки «Моєї мрії яблука червоні...» написав трохи нового. А ще для мене важливим останніми часами постає жанр афоризму. От щось із такого: «Чим більше людина усвідомлює власну малість, тим вона величніша», «Вислухати проблему, переймаючись нею, – наполовину її вирішити», «Не молитва потрібна Богові, а моя потреба в молитві»... Давав запитання, цілком логічне: як можу писати, наприклад, про якийсь предмет, якщо він не пов'язаний із чимось... Пов'язую з жінкою. Загалом же кожна людина – частина Бога... Мені

дуже сподобався вислів Іоанна Павла II: «Як ти можеш любити Бога – і не любити людину?!» Одна з енциклік називається «Віра і розум». Найбільшою вірою є та, що я повинен любити Бога через людину! Всевишній, самодостатній! Один скульптор зі світовим ім'ям (він доживав свого віку у США) казав: «Та невмируща людська душа, зрозумійте нарешті!». То є інші виміри людського духу. І я вірю, що наша майбутня батьківщина та сама, що в Данте, що в Петрарки, що в Шевченка, що у Володимира Івасюка, що в наших батьків, яких ми, може, в житті найбільше любили.

Тут важливо помилок найменше зробити... Нема людини без недоліків. А в серйозній людині й недоліки серйозні. Оскільки ж Бог в людині, то найбільше Його в жінці. На кожную жінку я дивлюсь, як на ту, що вона чиясь матір, чиясь донька, чиясь кохана. Коли вперше почув Квітку Цісику, я висварив своїх друзів за те, що вони так пізно мені сказали про неї. А щодо Володимира Івасюка, його пісень, знав їх ще в підлітковому віці від хлопців, старших від мене на рік-два. Чув, як вони співають ці пісні, вчив їх собі. Без «Цвіте терен...», без «Гуцулки Ксені», «Червоної рути» не обходилося в нас нічого. Останніми десятиліттями додалися такі, як «Ой у лузі червона калина». Які це приємні речі, щоразу відчуваю у них щось особливе, своє...

– Йосипе, а Ти міг би жити деінде – не в Україні?

– Я досі був хіба в Польщі. Але мій світ тут, тут – мої стежки... Звичайно, треба було б побачити більше. Приймаю долю. Не можна долі наказати, як не можна натхненню наказати... Якщо слухаєшся натхнення, то дає тобі поезію. Ушосте чи всьоме перечитую «Божественну комедію» в перекладі Євгена Дроб'язка, а він присвятив її Максиму Рильському. О, та це диво!.. Ти весь час, читаючи, вживаєшся в позицію автора, в його оточення, як він іде з Вергілієм чистилищем, бачить різноманітні сцени, як це все через стільки століть доходить до України, до моїх вух – ця величезна подія Данте! Вигнанець із Флоренції, закоханий у легендарну Беатріче... Та це джерело, джерело для інших поетів і художників. Так само, як творчість Івасюка.

– Поділяю думки. Та повернемося до Твоєї творчості. Скажи, де Ти береш сюжети? Скільки триває – хоч це, мабуть, щораз по-іншому – творча історія кожної картини? Може, щось проілюструєш. Скажімо, знакові Твої роботи: як вони поставали – від задуму до фіналу? Це, мабуть, тривалі історії...

– Ніщо не може бути без тривалості. Хто сотворив час, поставив людину в часі... Щоб це було спалахом – можливо. У мене були такі враження... Вони здебільшого ліричного плану. Мені важко без лірики, це мое внутрішнє... Само настає, – дивовижний стан просвітлення – коли ти пишеш! У мене був такий один-єдиний день, точніше – ніч, коли я читав сонети присвятив одній і тій же людині. Її портрет зараз висить у музеї Івасюка. Стороння людина, але уявив себе на місці іншої людини...

– Це «знайома незнайомка з Вінниці»?

– Ні, то інша. У багатьох жінок це бачу. У мене є мрія, прагнення виконати портрети 12-ти величних жінок України (це для мене містичні числа – 7, 12...). Зараз посередині знаходжуся... Ні поет, ні художник не може проживати так, щоби давати натхненню наказ писати. Це священнодійство. Тому кожна, навіть маленька картина – задум, який не можеш не виконати... Насильно – це можна на замовлення робити, але натхненний обов'язок. Натхнення чистіше...

– Чи працюєш Ти на замовлення?

– Звичайно.

– Це для виживання?

– Слово «виживання» не дуже підходить. Наша праця, будь-яка, в тому числі й фізична, – то є труд необхідний. Це ж не для виживання! Малюєш портрет, а тут хочеться натюрморт, берешся за пейзаж. Виконав пейзаж – і думаєш: мені треба його повторити, бо не вичерпав себе в ньому. У мене є пейзаж, що мав спочатку чотири варіанти. Минуло пів року – подумав, що виконаю ще один, більш пастозніший...

– У Шевченка-поета є часте звертання до одних і тих же тем. І не тільки в Шевченка. Я це називаю невичерпальністю творчого настрою – коли настрої мистця не вичерпався. Я правильно мислю?

– Так. Воно все буває спонтанно...

– Малюючи, мусиш бачити букет, гори, жінку?

– Бачити – це найкраще. Відчувати – обов'язково. Обов'язково бути в аурі, фантазувати. Фантазія, чи мрія, чи той дух, що подає ці кольори, можна і з уяви.

– Маєш на увазі, що Ти раз побачив – і це фіксується в Тебе? Чи Ти дивишся і змальовуєш?

– Є і натура. Я на етюди іноді ходжу на Прут, і то не сам, а з кимось. Є в мене зо два десятки етюдів, потім допрацьовую їх.

– Це особливості Твого творчого процесу...

– Найкраще так: і натура, і пам'ять з уявою. Це все мусить бути разом.

– Я десь читала, що якщо художник не запам'ятає один ранок зі ста, з мільйонів – він не справжній художник.

– Трохи не згоден із цим визначенням. Коли людина малює душею і серцем – це художник. Але коли вже йдеться про різні щаблі розвитку, різні рівні, без академічних знань художнику важко обійтися. А справжній, відомий чи невідомий – це все відносно.

Що ж у мене превалює, на це питання ще не відповів, – я не знаю. Люблю розв'язувати кросворди, а тут переходжу на читання книжки, відтак треба мені взятися за портрети чи пейзажі... У мене зараз існує пробна, самоекзаменаційна композиційна робота з графіки – із кількох сюжетів...

– В якому сенсі самоекзаменаційна?

– Для самого себе! Весь час мусиш себе якимось чином монтувати... Люблю трудні роботи. Якимось побачив на смітнику перекинутий горщик і вазон алое, ще земля з нього не висипалась, понад сантиметрів тридцять. Я на нього раз глянув, удруге, перевернув, поклав, покрутив. А він так-и-ий!... Ніхто його жодного разу не стриг, і він такий хаотичний, природний! І в цьому хаосі така гармонія внутрішня! Узняв додому, 3-4 дні працював над ним – і, бачу, весь час щось не так. І нормальне освітлення, і композиція та сама, і я маю з натури – і щось не так. Що я роблю? Беру й роблю фотографію. І натура, і фотографія біля мене – й так одне одному допомогло. Такий ось випадок...

– А в Тебе є ще фундаментальніші речі, глибочіші – як-ось картина з руками. Як Ти прийшов до такої ідеї?

→ Дуже просто, десь казав. Увесь час приглядався, які в моєї коханої руки, як вона свої руки тримає, як вона жестикулює ними – і в мене дух перехоплювало. Я дивився на них, як дитина дивиться на якусь дивину. Це було ХХ століття, 8 мільярдів людей на землі, різні культури, різні трагедії та біди – а тут постав один світ, який бачу дарованими мені очима! І ці ручки – як крильця пташки! І я почав задумуватись: ось якби вона була моєю єдиною вибраною. Це такі мрії, думки, вони ж прекрасні, бо творчі. Творчість ніколи не руйнує, завжди щось буде – велике чи маленьке. Згадав матір – які в неї руки. І ті руки святі у своїй бездоганності! І перші також! І між ними існує різниця. Зустрічався з людьми, яким не довіряв, з характерами, які мене відштовхували. І я придивлявся, які в них руки. Бачив відмінності. Можна на інтуїтивному рівні відчувати серце людини за її руками. Трішечки в цьому є якась магічність. Не існує нічого, крім дивацтв. Молекула – диво, комашка – диво, сонце –, відчуття –, і це все дивовижно. І я це бачу за руками... Узняв репродукції робіт інших художників. «Свята Моніка» – її західна церква канонізувала, молилася за сина, який зловживав алкоголем, і він став Святим Августином церкви. Таке просвітлення трапляється. І її руки так само мені були цікавими... Мистецтво – праця чи художника, чи поета, чи музиканта, співця – має великий запас педагогічності.

А щодо рук... Із цих рук різних жінок скомпонував вінок. Люблю споглядати на репродукції Ієроніма Босха, в нього такі ж містичні теми... Але довго на них дивитись не бажав. Якась частинка того в мені є, і я радий, що воно в мені існує, допомагає бути самим собою, воно мене звільняє від того, що стосується виживання, проживання...

– Скільки часу тривала історія пошуку матеріалу і втілення його?

– Центральний портрет явився мені спонтанно. Я слухав передачу «Стосується кожного», йшлося про жінку, яка померла, тримаючи дитину на руках. Мала вибір: життя дитини або власне – і вибрала перше. Ця жінка зі Львова, у них з чоловіком троє дітей. Після того запитав чоловіка,

чи можу виставляти портрет його дружини на виставку. Згодом подарував одну таку роботу – портрет його дружини. З'ясовується, мріяла написати книжку про їхню сім'ю...

– Хвилююча історія... Йосипе, коли берешся малювати картину – на що Ти орієнтуєшся: що вона буде актуальною для загалу чи тільки для Тебе? Можливо, дотримуєшся якихось ритуалів...

– Перше, що роблю, промовляю Отченаш, відтак п'ю чай. І я вже готовий! Ніби засунув ключ у двері, але ще не ввійшов.

Мені неважливо, чи воно актуальне. Але добре, коли воно актуальне й збігається з моїм... На першому місці моє. Бо є ідеологія, яка втручається в людське серце і хоче зробити його хробачливим. Серед половин стараюся знайти зерно.

– Йосипе, а що Ти скажеш про свою віру в глибинному сенсі? У Тебе ж стільки робіт на релігійну тематику, – окраса не одного храму.

Не знаю глибини своєї віри. Натомість знаю точно на мільйон процентів, що я не атеїст – і слава Богу. Коли пізнавав у дитинстві Бога, то мені було цього замало, потрібно було більше, навіть атеїстична література. Скуповував її, читав усіляких Ярославських Ємельянів. Та там стільки глупоти, що ще більше собі запитань задавав. Перші свої біблійні розуміння джерела натхнення почерпнув від атеїстичної літератури, дарма що там стільки сарказму. Або Крупська Надія заборонила низку літератури, бо це шкодить вихованню. Свобода думки – це і є якраз і пісня, і мистецтво загалом.

– І запитання геть «прагматичне». Ти можеш сказати, скільки вже намалював картин – чи це для Тебе неважливо? І коли Ти взявся не просто щось оформляти, а виконувати серйозні роботи?

– Ніколи не орієнтувався на кількісні показники, не дбав про це. Хтось попросив якийсь пейзажик, інший захотів копію підібрати – і це відгукувалося подякою, якимось ставленням чи й платою. Я не вів обліку, мені це неважливо. Графічних робіт у мене може бути (трішки й гумористичних) десь із сотню. Екслібрисів близько півсотні. Думав, як створити екслібрис Івасюка. Узяв для себе такий діапазон, який в уяві сотворив: що творчість будь-якого мистця є величезний труд. Але як його стилізувати? Кожен по-своєму стилізує, узагальнює. Подумав про лопату. Але цю лопату я зробив у вигляді нижньої частинки ноти. А верхню – перетворив у мученицький вінець терновий...

– У Тебе філософське мислення й мовлення, що за Тобою можна записати не один новий афоризм... І запитання. Я бачила на виставці Твої роботи і зрозуміла, що Тебе цікавлять речі і глобальні, сакральні – й побутові, і політика, культура, духовність – і водночас моменти щоденного, реального, навіть прозаїчного буття людини. Як Тобі вдається балансувати між абсолютно різними площинами?

моя думка
– Відповідаю: близька думка Лесі Українки «Щоб не плакати, я сміялась». У ній зібрано цю відповідь. Хтось мене питає: «Ти часто в горах буваєш?». А я відповідаю: «Та я ще не зійшов з гір». Інші питають: «Йосипе, а Ти сидів у тюрмі? (щось їм таке спало на думку...)». А я відповідаю: «Та я ще не вийшов із тюрми...». Хтось питає: «Трапляється Тобі тяжко в житті?». А я відповідаю: «Якби Ти запитав, чи мені буває легко в житті, то Твоє запитання було би точнішим».

Це мій спосіб балансування. Мені допомагає багато що в житті. Прокладаюся вранці (проте частіше вранці лягаю, на самоті якимось почуваюся трішки багатшим. Та це не означає, що я відлюдник, навпаки – я дуже люблю компанії, коли за змістом вони змістовні, радісні, спогадливі, творчі, навіть суперечливі).

Так-ось коли в мене натхнення, то є і світло, тоді в мене є все. Коли нема натхнення, то й день бідний. Коли виходжу вранці й бачу, що дерева зелені, а там кішка перебігла дорогу, а там вершечок церкви бринить, а там якийсь спогад, а там привіт з кимось... Мені неважко балансувати. Якби таке запитання задав своїй мамі чи батькові – як він балансував зранку до вечора й додому ніс на плечах мішок трісок з роботи, щоби в мамі було чим палити... А скільки їм треба було заготувати дров, скільки перешити одержі одне з одного, думаю, їхнє балансування було важчим за моє. Тому мені це допомагає.

Угамі кольорів, якими послуговуєшся, через які Ти, мабуть, сприймаєш світ, не зауважила яскравих тонів. Це тому, що Ти розумієш драматизм нашого буття?

– Ні, це спосіб мого відчуття, я би сказав. Бо коли собі згадую, як тато маленького мене тримав на службі в церкві, а там був намальований чоловік, одна рука в нього відірвана. А я задивлявся на це, бо в службі не розбирався. І пам'ятаю навіть тріщинки на тому образі, бачачи, як у тата на великому пальці був розрубаний ніготь... Люблю ці спогади. Я не люблю зловживати таким словом, як філософія, але люблю кольори «ледь-ледь», бо там є якась думка, якась серйозність, таїна, глибина, відданість засекреченій правді. Сказав один письменник: якби я знав, що істина поза Христом, я краще залишився б з Христом, як з істиною. Такою є любов до емоцій – до чистих, благородних, вічних емоцій. Тому що там є життя. А істина – трішки офіційна, така, що в ній є трішки більше справедливості. Але в любові існує більше прощення, розуміння. Тому такими материнськими, батьківськими очима дивлюся. Навіть на дорослих дивлюся батьківськими очима. Тобто намагаюсь дивитись. Але щоби це був внутрішній погляд!.. Я і надалі хочу, щоб мене натхнення не покидало. Жодна людина хай не покидає у будь-якій справі – великій чи малій, думках, мріях, навіть кількостях – чи то грошей, чи іншого побутового.

– Нехай не покидає... Йосипе, а яких художників Ти мислиш своїми вчителями, хто з них Тобі особливо близький? І ще. Якої Ти думки про український живопис? Розумію, це тема глобальна, але все ж...

– Якщо взяти мої знання з українського образотворчого мистецтва, то вони акумульовані в Катерині Білокур – людині без академічної освіти. Володимир Яворівський написав роман «Автопортрет з уяви», про неї читав також кілька дослідницьких статей у «Літературній Україні». І вона, ця жінка, нагадує мені Довженкову першу дружину. Це велике полум'я. Так сталося у нього в житті, свого сина залишив, а той писав: «Тату, я хочу, щоб Ви мені купили велосипед». А він мовчав кілька років... Тому мені такі речі щемлять. І я матір того сина порівнюю з Катериною Білокур. А такі академічні художники, як Петро Андрусів, який працював і в Канаді, і в США, у 1985 році помер – та це ж величина! Або Мурашко, або Дерегус... Це знакові майстри. Бо художник – носій певних мотивів, учинки художника, видатної людини – вони на виду. Художник повинен пам'ятати про це, щоби не розхлюпував, не надщерблював...

– Сьогодні модним є експериментувати. Є штучний інтелект, який пише твори, складає вірші, вочевидь, і малює. Чи не є це небезпечним, із Твого погляду, для людства? Чи не втрачає воно, намагаючись ось такими засобами урізноманітнити собі життя? Чи не буде це якоюсь конкуренцією для мистецтва? А може, це буде творення масового продукту, а мистецтво – це щось елітарне?

– Звичайно, що елітарне... Художник, який не може не малювати, а малює, – від того він і художник. Не він вибрав себе, а його мистецтво вибрало й занесло в цю життєву нішу. А він підкорився цьому, бо це невидима рука веде. Так само і літератор. А є люди, які досліджують творчість... Це ж та сама творчість. Сама наука – це весь час конструювання, творення якоїсь гармонії, чиеїсь біографії, якогось змісту, якоїсь позитивної даності. Кожне маленьке знання – кимось зафіксоване. Елітарні особистості є тому елітарними, що в них – дух вищий. Одні з них дуже бідні (мовлю про статки). Проте ніхто не зрадив своєї елітарності духу.

Знайшовши уранову руду, людина витягнула з неї енергію, яка була втаємничена. Значить, суспільство цього потребувало. Але в цьому й певна небезпека. І я точно знаю, що поезію штучного інтелекту я не буду читати, я краще мовчки подивлюся на жінку, чи квітку, чи пташа. Оце – поезія, хай ненаписана. Не вірю, що штучний інтелект напише кращу поезію, ніж поет, навіть дещо наївний. Бо там існує серце.

– На твій погляд, мистецтво може якось змінити суспільство, щось переформатувати в ньому?

– Мистецтво – явище глобальне. Кожна традиція в кожній культурі – навіть побутова – є формою мислення в ім'я добра. Мистецтво у вужчому розумінні (музика, живопис, візуальне мистецтво, спорт як частина культури), безумовно, впливає на суспільство. Але ми хочемо відчутти вплив одразу, а воно впливає по краплині...

– Як змінилося Твоє життя з війною? Знаю, прилучався до деяких ^{уро би} благородних мистецьких і волонтерських акцій...

– У мене майже нічого не змінилося, викристалізувалася позиція, як ^{дод} і в більшості з нас.

– Як Ти реагуєш на ці страшні втрати як мистець?

– Це трагічне питання і відповідь моя трагічна...

Дя – Часто плачу, не можу не плакати...

– І в мене буває таке. Дуже рідко. Коли мені розказали про хлопчика семи років, батьків якого вбили і він у стоптаних капчиках ішов, плакав і втирався – ця людина, ця планета, в якій Бог!.. А ти вдягнув на себе шкуру Ісуса і розказуєш, що ти є всесвітній пророк... Зачекайте!.. Я двічі ходив у наш військкомат, коли мені було ще 58, а тепер більше за 60 (я ніколи за віком не спостерігав...). Сказали, що не відповідаю...

– Тобто Ти готовий був іти?..

– Треба так просити Бога, щоби залишитися живим. Ненависть мене збуджує, знаю, це – гріх... Людина, яка ненавидить, сама себе руйнує. У мене ворогів нема, не повинно бути... Але я доріс до думки, що той центр, з якого виростає зло, треба ненавидіти.

– Ким би Ти став, якби не став художником?

– Я – звичайна людина і був би тим, ким я є. Мені дуже важливо бути самим собою. Є така чудова фраза: «Якщо від Тебе відмовиться навіть весь світ, в тебе є ще ти».

– Ти щасливий?

– Не можу сказати, що нещасливий. Кожна людина, яка вміє любити, завжди щаслива. А я не можу сказати, що я цього не вмію. І це є свята правда. Єдине, що ця страшна війна, про яку не можеш не думати...

– Бажаю повноти щастя, ще багато разів перечитувати 200 послань із часів Твоєї молодості. І щоб натхнення ніколи не покидало Тебе і ніхто дорогий Тебе не покидав. Спасибі, Йосипе, за те, що Ти є такий, як є.